

Rasismista seksismiin. Äärioikeiston suvaitsemattomia eleitä kunnallispolitiikassa

VESA-MATTI SALOMÄKI

ABSTRACT
From Racism to Sexism. The Extreme Rights' Gestures of Intolerance in Local Politics

The article studies the rhetoric of extreme right in local political context, focusing on the nude-photo-episode that took place in Turku in 2001. Firstly, it is argued that the "anti-pornography" -initiative presented by councillor Mäenpää involved sexism, since it included showing in public private photos of a female politician. Secondly, because of the foreign origin of the woman, the initiative was suspected of racism. Racism constituted the political background of the "anti-pornography" -initiative, but was not explicit part of the initiative. The article explores the logics of racism, sexism, and nationalism, and discusses the methods that worked in the case. The underlying aim of the article is to consider the conditions of foreigners and women in society.

"Puoliksi uhri, puoliksi kanssarikollinen kuten kaikki ihmiset" (Jean-Paul Sartre)

Johdanto

Tarkastelen artikkelissa äärioikeistopoliitikon retoriikkaa turkulaisen kunnallispolitiikan kontekstissa. Huomio kohdistuu alkutalvella 2001 alkaneeseen kuvaepisodiin sekä sen tapahtumataustaan: vuoden 2000 kunnallisvaaleihin, populistin ulkomaalaisvastaisuuteen ja rasismiin. Kuvaepiso-di ja sitä edeltäneet tapahtumat luovat tutkimukseni casen. Tapauksessa realisoituvat kaksi syrjäntäkeinoa: *rasismi* pornografian vastaisen aloitteen taustatekijänä (poliitikon ulkomaalaisvastaiset puheet ennen naispolitiikon kuvien valtuustoesittelyä) ja *seksismi* pornografia-aloitteessa esiin tulevana naispolitiikon pornografisointina (naisen yksityiskuvien esittäminen pornografiana).

Kuvaepisodia edeltänyt ulkomaalaisvastaisuus pyrittiin peittämään Kansallisen rintaman (nyk. Suomen kansan sinivalkoisten) johtohahmon retoriikassa agendalle tuodulla "pornografian vastaisuuden" teemalla. Mäenpää ehdotti valtuustossa solmittavaksi pornografian vastaista sopimusta. Ehdotuksen valtuustokäsittelyn yhteydessä hän

esitteli naispolitiikon kuvia, jotka hänen mukaansa olivat pornografiaa. Kuvat merkitsivät Mäenpään mukaan kaupunginvaltuuston arvovallan murenemista, koska kuvissa esiintynyt henkilö oli Turun kaupunginvaltuutettu. Naisvaltuutettu teki rikosilmoituksen kuvia esitellyttä poliitikkoa ja niitä julkaissutta aikakauslehti Se!-tä vastaan. Turun käräjäoikeus antoi Mäenpäälle tuomion yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä vuoden 2002 toukokuussa.

Keskeisin sovellusalue artikkelissani on ulkomaalaisten ja naisten asemaa koskeva pohdinta. Mitä esimerkkitapaus ja siihen liittyvät teemat ja tapahtumat kertovat nykykulttuurista ja -politiikasta? Miten rasismi ja seksismi toimivat syrjäntäkeinoina? Mäenpään valtuustoehdotuksien analysointimenetelmänä käytän yhdistettyä argumentti- ja retoriikka-analyysia. Seuraavassa tarkastelen kuvien esittelyyn ja julkaisuun sekä niistä annettuun tuomioon johtaneita tapahtumia.

Kuvaepiso-di

Naisvaltuutetun entinen kihlattu ottaa tästä pariskunnan seksielämään liittyviä valokuvia vuonna 1999. Vuoden kuluttua pari eroaa ja kuvat jäävät

miehelle. *Helmikuussa 2001* kuvia levitellään kaupungilla ja niitä löytyy esimerkiksi turkulaisista ravintoloista. Alkuperäisestä levittäjästä ei ole tietoa (IL 22.3.2001; IL 23.3.2001). Kuvat päätyvät oikeistopopulistiselle Mäenpäälle: ”Sain kuvat eräältä ihmiseltä eräässä ravintolassa” (IL 22.4.2002), tämä kertoo. 5. helmikuuta Mäenpää tekee pornografian vastaisen aloitteensa Turun kaupunginvaltuustossa. Valtuusto ei käsittele aloitetta. Ehdotuksensa yhteydessä Mäenpää esittelee kuvien jäljennöksiä valtuutetuille ja mainitsee naisvaltuutetun nimeltä (Turun KV 2001; TS 5.4.2001). Poliitikko puolustautuu kuvien valtuustoesittelystä: ”Ne olivat niin suttuisia värikopioita, etteivät valtuutetut niitä nähneet, kun niitä pöntöstä vilautin” (IL 22.3.2001). Seuraavana tamperelainen Se!-lehti, jonka pitkäaikaisena avustajana Mäenpää tunnetaan (TS 1.6.2002), julkaisee osan kuvista (IS 31.5.2002; IL 31.5.2002) ja otsikoi tapauksen seuraavasti: ”Naispoliitikon pornokuvat kuohuttavat Turku. Raakaa peliä kunnalliselämässä”. Lehti peittää kuvista intiimimmät kohdat ja kirjoittaa, ettei niiden julkaiseminen sellaisenaan kiinnosta heitä: ”Yksityishenkilönä kuka tahansa voi kuvauttaa itseään millaisissa akteissa tahansa. Nyt kuvat ovat kuitenkin joutuneet politiikan välikappaleiksi. Niillä tehdään yhteiskunnallisesti merkittävää, erittäin raakaa politiikkaa” (Se!-lehti 2001, 10).

Maaliskuussa 2001 naispoliitikko tekee rikosilmoituksen kuvien esittelystä sekä Mäenpäättä että kuvista osan julkaissutta Se!-lehteä vastaan nimikkeellä *törkeä kunnianloukkaus* (TS 5.4.2001; TS 31.5.2002). Nainen kertoo olevansa järkyttynyt ja menettäneensä luottamuksen ihmisiin. Nainen oli ajatellut, että hänen miehensä rakastaa häntä, ja sanoo siksi suostuneensa kuviin: ”Ajattelin kihloihin mennessäni, että kun tarpeeksi rakastaa, se riittää”. Naispoliitikon todetaan olevan politiikan nousevia kykyjä: eduskuntavaaleissa 1999 hän oli saanut 2 400 ääntä, mutta ei ollut päässyt läpi. Nainen ei käsitä, miksi kuvia käytetään häntä vastaan, mutta arvelee kuitenkin, että ”ehkä se johtuu siitä, että olen puoliksi ulkomaalainen” (IL 22.3.2001). Naisen isä on bangladeshiläinen ja äiti suomalainen, jonka vuoksi tämän ihonväri on ”normaalia” tummempi. 23.3. Iltalehdessä naispoliitikon ex-kihlattu kieltää levittäneensä kuvia ja sanoo, että ”kuvat on pöllitty häneltä”. Vasta kun Mäenpää oli esitellyt kuvia valtuustossa, tämä oli huomannut niiden olevan varastetut. Mies ei ollut muuttonsa yhteydessä kyennyt vahtimaan kuvia. ”Otimme vähän

sukkanauhaa mukaan ja räpsin yhden rullallisen”, mies kertoo kuvien ottohetkestä.

Huhtikuussa 2002 Mäenpää saa syytteen yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä (TS 21.4.2002). Poliitikko kiistää syytteen ja väittää, että vain naisen arvostelukyky on pettänyt: ”Jos naisvaltuutettu on otattanut itsestään tällaisia kuvia, niin kysyn, millä mittarilla hänen kunniaansa mitataan” (IL 22.4.2002). Naispoliitikko puolestaan ihmettelee, ettei rikostutkinnassa saatu selville kuvien alkuperäistä levittäjää. Myös ex-kihlattua kuultiin tutkinnassa, mutta syytteen nostamiseksi ei löytynyt tarpeeksi näyttöä (IL 31.5.2002). *Toukokuussa 2002* Mäenpää tuomitaan Turun käräjäoikeudessa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä 40 päiväsakkoon (240 euroa) sekä 7 200:n euron vahingonkorvauksiin (HS 31.5.2002; TS 31.5.2002). Naisvaltuutettu on päätöksestä helpottunut ja toivoo, ettei hänen enää tarvitsisi palata käsiteltyyn asiaan: ”Jossakin menee raja, mitä ihmiselle saa tehdä ja mitä ei. Julkinen nöyryytys on vaikuttanut minuun syvästi ja tehnyt minustan aran. Kunnallispolitiikka riittää minulle, valtakunnanpolitiikkaan en enää haaveile”. (IS 31.5.2002.)

Kihlakunnansyyttäjä Markku Uotisen mukaan Mäenpään aloite oli tehty loukkaamistarkoituksessa. Kyseessä ei ollut niin merkittävä asia, että se olisi poltanut naisen nimen mainitsemista ja kuvien esittämistä: ”Yksityisen valtuustaloitteeksi puetun seikan esittäminen ei ollut tarpeen siksi kukaan, että aloitteella ei ollut yhteiskunnallista merkitystä eivätkä nämä asiat kuulu edes kaupunginvaltuuston toimialaan”. Syyttäjän mukaan pornografisten julkaisujen esittäminen ei ole rikos, mutta tässä tapauksessa ”kuvat ja nimi tuotiin julki loukkaavassa tarkoituksessa sekä kärsimystä ja halveksuntaa aiheuttaen” (TS 31.5.2002). Mäenpää ilmoittaa valittavansa tuomiosta hovioikeuteen (TS 31.5.2002) ja väittää tavoitteensa olleen vain ”estää kovan pornorikollisuuden luikertaminen valtuustoon kuin käärme paratiisiin” (IL 31.5.2002). Naispoliitikon kuvat ja nimi tuotiin esille, koska kyseessä oli poliittisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävä asia: pornografia (HS 31.5.2002). Mäenpään oikeusavustajan mielestä poliitikko pyrki nostamaan valtuuston moraalia: valtuutetuilta kun voidaan odottaa tavallista korkeampaa etiikkaa. Myöskään Se!-lehden naiselle tuottama harmi ei oikeusavustajan mukaan ollut Mäenpään syy (TS 31.5.2002). 1.6.2002 Turun Sanomissa Mäenpään saamalla tuomiolla ei todeta olevan välitöntä

seurausta hänen poliittiselle toiminnalleen. Valtuutettu voidaan erottaa vain jos tämä tuomitaan vähintään kuuden kuukauden vankeuteen. Naisen poliittiselle toiminnalle kuvaepisodilla sen sijaan oli välitön seuraamus. Turun Sanomat uutisoi 20.12.2002 naispoliitikon luopuvan valtuustopaikastaan: kuvakohu oli käynyt hänelle henkisesti liian rasakaaksi. Syrjivä osapuoli oli onnistunut järkyttämään kohdettaan niin, että epäoikeudenmukaisuutta kokemaan joutunut päätyi politiikan ulkopuolelle.

Toiseuden teoriaa – rasismi, seksismi ja nationalismi

Tässä luvussa pohdin, miten rasismi ja seksismi kietoutuvat toisiinsa. Miksi rasismi ja seksismi tulevat esiin ja tukevat toisiaan syrjinnässä? Historiallisesti tarkasteltuina *naista* ja *rotua* koskevat toiseudet näyttävät varsin erilaisilta. Naistutkimuksen klassikon, Simone de Beauvoirin (1949, 15) mukaan nainen on ollut aina Toinen, mutta muistuttaa, että kyseessä on miehen naiselle antama määritelmä (mt. 13). Sukupuolisuhteissa kilpaileva tietoisuus on kyennyt asettamaan itsensä etusijalle ja onnistunut vakuuttamaan myös toisen siitä, että tilanne on hänenkin etujensa mukainen. Mitä sukupuolisuhteissa sitten merkitsee emansipaatio? ”Toimivaksi olenoksi, subjektiksi, asettuminen edellyttää vastakkainasettelua, vaatimusta päästä esiintymään oleellisena ja määräämään [myös] toista epäoleelliseksi, toiminnan kohteeksi” (mt. 17). Kyse on ns. *transsendenssikilpailun* ehtojen tasoittamisesta. Transsendenssi-käsite merkitsee subjektin määrittymistä päämäärien kautta. Subjekti saavuttaa vapauden ainoastaan ylittämällä itsensä kohti uusia päämääriä, kohti rajoittamattoman avointa tulevaisuutta. Aina kun eteenpäin pyrkivä voima pysähtyy, *transsendenssi* taantuu *immanenssiksi*, olemassaolo pelkäksi itsekseen, vapaus pelkäksi näennäisyydeksi. (Mt. 31.) Sartrelais-beauvoirilaisen eksistentiaalismin näkökulmasta nainen toimii edelleen useammin kuin mies maailmassa, jossa häntä kannustetaan olemaan itse määräämättä päämääriään. Muistutuksia toiseuttamisen tuloksista löytyy paljon. Nämä koskevat esimerkiksi kirkon naisvihamielisiä oppeja, naisen perintöoikeuksien puutteita historiassa, naisen sulkemista politiikan teoriasta ja symbolisesti poliittisesta yhteisöstä, alipalkkausta ja -arvostusta, naismyyttejä ja -stereotyyppioita, perheväkivaltaa ja niin edelleen.

Entä sitten ”rotu”? Muukalaispelko, ksenofobia sai rinnalleen rasismien maapallon sivilisaatioiden uudelleenkohtaamisen, eli löytöretkien ja uuden mantereiden valloittamisen myötä noin vuodesta 1492 alkaen. Modernin, rotuerotteluun perustuvan merkityksensä rasismi sai vasta 1700-luvun Euroopassa (vrt. Isaksson ja Jokisalo 1999, 12). Karimeimmat ilmaisunsa rasismi sai 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolen eurooppalaisissa rotuopeissa ja näiden poliittisissa sovellutuksissa: natsit siirsivät alunperin eri sivilisaatioiden ihmisten välisiä eroja kuvaavan termin ”rotu” koskemaan Euroopan sisällä olevia ”ylitsekäymättömiä eroja”. Aivan kuten rasismille ja ”rodulle” myös nationalismille ja sen mukaisesti ymmärretylle kansakunnalle ovat tyypillistä näiden termien modernisuus. Eric Hobsbawmin (1992, 14–15) mukaan Espanjan sanakirjat, esimerkiksi, eivät tunne ”valtiota”, ”kansakuntaa” tai ”kansallista kieltä” modernissa merkityksessä ennen vuotta 1884. Tätä ennen termi *nación* oli tarkoittanut provinssin asukkaiden kokonaisuutta, maata tai kuningaskuntaa, jopa ulkomaalaista. Kansakunnan määritelmäsi ilmaantui vuonna 1884 ensi kertaa luonnehdinta, jonka mukaan kyseessä on valtio tai poliittinen yhteisö, joka tunnustaa yhteisen hallituksen ylimmän keskusvallan; ja joka samalla on territorio, jonka kyseinen valtio ja sen yksittäiset asukkaat kokonaisuudessaan muodostavat. Hallitus ei ole yhteydessä *nación*-termiin ennen tätä ajankohtaa.

Mikä sitten yhdistää rasismia ja seksismiä? Teoreettisena kattokäsitteenä seuraavassa toimii ”Toiseuden” ja ”Itsen/Toisen -dialogin” käsitteet. Toiseudessa Toista määritellään ja Toinen esitetään Itselle tarkoituksenmukaisesti. Toiseen liitetään mitä kekseliäimpiä, mutta tekaistuja uskomuksia. Toiseutta luonnehtii myös se, että siinä Toisen kuuntelu tätä itseään koskevissa arvostelmissa on asettunut minimiin (vrt. Said 1995, 54). Alistetut ryhmät yhteiskunnassa marginalisoidaan ja tehdään yhä uudelleen ”toisiksi” toistojen ja ideologisiksi kehittyneiden merkitsemisjälkien avulla. Merkitsemiset liittyvät läheisesti identiteetin käsitteeseen. Rasistisessa ja seksistisessä politiikassa eurooppalaisessa elämänmuodossa pitkään hallinneet identiteetit (valkoinen ja mies) seuraavat tiettyjä toiseuttamiskäytäntöjä, ja tuntevat niihin varautuneena olevaa ylemmyyttä mustia ja naisia kohtaan. Rodullisen tasa-arvon puolesta taistelevien, sekä feministien voimakkaasta kritiikistä johtuen, valkoihoisuuden ja maskuliinisuuden he-

gemoniat joutuvat ahtaalle. Hegemoniat joutuvat kritiikin myötä jatkuvasti perustelevaan vailla perusteita olevia valta-asemiaan. Yksi reaktio ahtaalolossa on rasistinen ja seksistinen syrjintä.

Seuraavassa käsittelen neljää rasismia ja seksismia yhteen kokoavaa toiseuttamis- ja syrjintäteemaa. Ne liittyvät **1) ruumiiseen palauttamiseen, 2) ruumiin muokkaukseen ja hallintaan, 3) problematisointiin, stereotyypittelyyn ja mielivaltaisiin yleistyksiin sekä 4) rotujen sekoittamisen vaaraan, pelkoon toisten seksuaalisuudesta, toisten seksualisointiin sekä naisen pornografisointiin.** Viimeisenä rasismia ja seksismia yhdistävänä teemana tarkastelen **5) poliittisen yhteisön polis/ethnos -erottelua.** Erottelu koskee modernille yhteiskunnalle tunnuspiirteistä tapaa sulkea identiteettejä poliittisen yhteisön ulkopuolelle. Polis/ethnos -erottelua pitää koossa modernin yhteiskunnan subjekteja järjestävä ideologia, *nationalismi*. Teoreettisessa käsittelyssäni etenen ihmisten välisten kasvokkaisten suhteiden *mikrotasolta* ryhmien ja identiteettien väliselle *makrotasolle*. Kun puhun rasismista ja seksismistä tarkoitan ensisijaisesti mustiin/ulkomaalaisiin ja naisiin kohdistuvaa diskriminaatiota. Kun puhun valkoisen kristityn rasismista en tarkoita, etteikö musta voisi yhtä lailla käyttäytyä rasistisesti tai olla kristitty. Valkoisen kristityn miehen joutuminen syrjinnän kohteeksi valtaväestöltään valkoisessa, kristityssä ja miesten dominoimassa kulttuurissa ei ole yhtä todennäköistä kuin mustan, ei-kristityn tai naisen syrjittäminen.

1) Ruumiiseen palauttaminen. Rasismissa ja seksismissä mustan ja naisen olemiset merkitsevät hallitseville identiteeteille yhtä kuin heidän ruumiinsa. Musta- ja naispuolinen ihminen (ja myös musta nainen) toiseutetaan näiden ruumiiden erillaisuutta (suhteessa valkoiseen mieheen) negatiivisesti korostavilla konnotaatioilla. Valkoisen kristityn rasismissa musta ei merkitse valkoiselle vastakkaisista väriä poikkeavine aallonpituuksineen, vaan ”pimeää” ja ”pahaa”. Seksismissä nainen merkitsee hänen ruumiiseensa yhdistettyä negatiivista leimaa, tämän ruumiin ”saastaisuutta” eli ”pahaa” niin ikään. Seksismillä on pitkät perinteet muun muassa kristillisessä lihan likaisuus -dogmatiikassa. Jumaluusopin keskeiset ideologit, kirkkoisä Augustinus ja Tuomas Akvinolainen, esimerkiksi, kannattivat naisen saastaisuutta ”selittävää” (ts. naisen merkityksellistämistä saastaiseksi) perisyntin oppia. Oppirakennelmaa kannatettiin teolo-

giipireissä johdonmukaisesti aina 1100-luvulle asti (vrt. Beauvoir 1949, 270). Pelot naisen seksuaalisuutta kohtaan ovat lientyneet esimerkiksi seksuaalisen vallankumouksen myötä, mutta eivät menettäneet merkitystään. ”Likaisen naisruumiin” teema tulee esiin esimerkiksi syrjinnässä. ”Naisen likaisuutta” käytetään aseena naisen epäsiiveellisuuden ja tästä seuraavan ”kunniaattomuuden” esiintuomiseksi. ”Naisvaltuutettu on ottanut itsestään tällaisia kuvia, millä mittarilla hänen kunniaansa mitataan”, kysyy tarkastelemamme äärioikeisto-politiikko. Poliitikko pyrkii oikeuttamaan naisvaltuutetun kuvien esittelyn (naisen pornografisoinnin) moraalisen siiveellisuuden ja naisen kunniallisuuden vaatimuksen nimissä.

2) Ruumiin muokkaus ja hallinta. Rasismissa ja seksismissä mustien ja naisten ruumiita muokataan hegemonisia valkoisia miesruumiita sekä näiden luomia normaalin tai esteettisen vartalon odotuksia mukaileviksi. Mustat ja naiset tarkastelevat ruumistaan toisen silmin ja toteuttavat rasistien ja seksistien vaatimuksia sekä fantasioita/omia oletuksiaan siitä, mitä valkoisten ja euroosten vaatimukset ja fantasiat ovat. Valkoisen eurooppalaisuuden hallitsemilla alueilla ihonvärivalkaus ovat esimerkki rasististen fantasioiden toteuttamisesta. Seksismiin liittyvät esimerkit ovat plastiikkakirurgiat, naisten rintojen ja kasvojen kohotukset, missikilpailut ja vastaavat. Myös naisten anoreksian taustalla voi huomata seksismin vaikutuksen. Maskulinisissa kulttuurissa naisen itse-ehtoisen määrittelyn puute suhteessa omaan kehoon merkitsee seksistisiin päämääriin hyväksi käytettävää eroa naisen ja miehen julkisessa kohtelussa. Naisen ruumis saatetaan vetää julkisuuden valokeilaan todella kevyin perustein. Voidaan puhua saman ruumiillisen autonomian puutteesta, johon plastiikka-kirurgiat, kauneushoidot ja vastaavat perustavat suosionsa. Populistin valtuustoaloite käyttää materiaalinaan naisesta otettuja seksikuvia. Kaikki eivät tule kysyneeksi, miksi naisen kuvien esittäminen on relevanttia valtuustoaloitetta tehtäessä (nainen ”vain on” vähäpukaisena julkisessa tilassa).

3) Problematisointi, stereotyypittely ja mielivaltaiset yleistyksiset. Ulkomaalaiset/mustat ja naiset määritellään useammin erilaisten hallinnollisten toimenpiteiden kohteiksi kuin aktiivisiksi toimijoiksi. Ryhmät esitetään toiveineen ja halui-neen mieluummin itse ongelmina kuin sellaisten ratkaisijoina (esimerkiksi 1990-luvun lamakeskustelussa naisvaltaiset alat nähtiin päällimmäisimpä-

nä ongelmana ja myös helpoimpana kohteena kun toteutettiin leikkauksia). Ulkomaalaisiin ja naisiin liitetään yleistyksiä, jotka pakottavat näitä hyväksymään negatiivisia tai halventavia määreitä itsessään: ”ulkomaalaiset tuovat mukanaan rikollisuutta ja asuntojen arvonlaskua”, ”naiset merkitsevät hoivaamista, kunnianttomuutta, epätiedettä” jne. Mielivaltaiset yleistyksiset ovat usein varsinkin rasismien lähtökohdina. Ne näkyvät tutkimuscasessa Mäenpään väitteinä: ”Vain häviävän pieni osa maahanmuuttajista kykenee sopeutumaan suomalaisiin tapoihin”, ”pääosa maahanmuuttajista on Turussa pakolais-statuksella” jne.

4) Vaara ”rotujen” sekoittumisesta, pelko toisten seksuaalisuudesta, toisten seksuaalisointi ja naisen pornografisointi. Aasian (bangladeshilaisen) ja eurooppalaisen (suomalaisen) pariutuminen merkitsee rasistille ”rotujen” sekoittumisen vaaraa. Kuvioon liittyy myös vieraita kulttuureja kohtaan tunnettua pelkoa näiden seksuaalisuudesta. Suomalaisen naisen ja ulkomaalaisen miehen tai ulkomaalaisen naisen ja suomalaisen miehen solmimat suhteet herättävät kielteisiä tunteita rasisteissa. Asetelmaan liittyy kaksinkertaista pelkoa: yhtäältä toisten kulttuurien rotujen luoma uhka, toisaalta naisen vapaan seksuaalisuuden pelko. Naisen kanssakäyminen toisen kulttuurin tai ”rodun” edustajan kanssa koetaan uhaksi. Puuttuminen naisen seksuaalisuuteen legitimoidaan rotu-eroisuuden kautta. Toiset aiheuttavat häiriötä etnisiin valtarakenteisiin ja samalla yhteiskunnassa vaikuttavat hierarkkiat mies/nainen ja valkoinen/musta tulevat esiin.

”Rodun sekoittamisen lapsi”, tummahipiäinen naispoliitikko, jolla on suomalainen äiti ja bangladeshilainen isä on ärsyke rasistille. Naispolitiikan seksikuvat ärsyttävät tätä, mutta toisaalta myös tarjoavat mahdollisuuden skandaaliin. Kun kuvat lisäksi ärsyttävät niitä, jotka inhoavat *seksin ja ulkomaalaisen* yhdistelmää ja niitä, jotka inhoavat *seksin/pornon ja politiikan* yhdistelmää, poliitikolle tarjoutuu mahdollisuus piiloteltuun retoriikkaan. Yleisön seksin ja ulkomaalaisen yhdistelmää koskevan inhon ruokkimiseen ilmaantuu tilaisuus esittää se seksin ja politiikan yhdistelmää koskevan ja yleisön keskuudessa kenties myös edellistä suositumman inhon kaavussa. Rasismista voidaan esittää vain arvauksia, mutta ei syyttää ketään.

Mustien urheilijoiden seksuaalisuutta saatetaan pitää mediassa toistuvasti keskiössä. Musta britti, pikajuoksija Linford Christie tuli olympiavoittoa-

jensa ohella kuuluksi tämän genitaalit muka ”selvästi paljastavista” lycra-shortseista, tai ”eväspaketista”, kuten brittiläinen keltainen lehdistö asian ilmaisi (vrt. Hall 1997, 230). Poliitikkojen kuten eduskunnan puhemies Riitta Uosukaisen vuonna 1996 ilmestynyttä kirjaa ”Liehuva liekinvarsi” käsiteltiin mediassa lähinnä ”naimisten loiskeiden” ja vastaavien kohtien kannalta. Näin tehtiin vaikka kirja sisälsi pelkästään 2 naimisista lyhyesti mainitsevaa kirjettä. Näiden kuvausten ohella kirja sisälsi paljon muuta: 26 kollegoille ja vastaaville osoitettua kirjettä, 12 puhetta ja luentoja sekä kaksi pienempää kirjoitelmaa, jotka eivät liittyneet seksiin mitenkään. Poliitikkojen seksuaalistaminen ei liene sukupuolitunut ilmiö: miespolitiikan vastaavasta kirjasta nousi häly yhtä lailla. Mustien urheilijoiden ja poliitikkojen seksuaalisoinnin sijasta naispolitiikan kohdalla voidaan puhua *pornografisoinnista*. Pornografisoinnin kohteiksi valikoituvat naiset. Pornogenressä ei ole heteromiehestä vastaavaa kirkuvaa ja röyhelöistä kuvaustyyliä kuin naisesta.

Jokaiseen kulttuurissa esiintyvään binaariseen eroon **Itse/Toinen, valkoinen/musta, maskuliininen/feminiininen** liittyy arvohierarkkia, ja siksi myös valtasuhde. Valtasuhteissa etulyöntiasemassa oleva yrittää tavallisesti sisällyttää heikompa osapuolta omien toimintojensa piiriin. Binaarijaoista kumpuavissa syrjintä-ilmioissa valtaidentiteetteihin kuuluvat pyrkivät saamaan vähemmistöidentiteettejä edustavat luopumaan identiteetistään ja omaksumaan vahvemmassa asemassa olevan (”sopeudu tai lähde”). Voimakkaassa syrjinnässä sopeutuminen tarkoittaa täydellistä assimilaatiota. Ongelmana tällaisessa ajattelussa on mahdottomuus määrittellä yhteisö homogeenisesti. Binaariset jaot liittyvät siihen, mitä valta ilmiönä on. Jokainen toimija missä tahansa yhteisössä pyrkii saamaan aikaan järjestystä maailmaansa vallan avulla. Suvaitsemattomassa ajattelussa valtaan liittyvät järjestykset koetaan uhatuiksi kun ”selvät erot” paljastuvatkin ei-tarkkarajaisiksi ja liukuviksi: Itse on lähemmässä tarkastelussa osaksi Toinen, musta osaksi valkoinen, mies osaksi nainen. Liian tiukan järjestyksen myötä vallasta tulevat esille vain sen negatiiviset kasvot.

Valta on myönteinen ilmiö aina kun sitä osataan käyttää hienovaraisesti ja oikein. Sillä on ensinnäkin jäsennettävä maailmaa, jotta se ei pysähtyisi. Siksi valtaa voi pitää välttämättömänä. Mutta vallan ei tule antaa jäsentää maailmaa liian rosoisesti

tai automaattisesti. Vallan monimielisyydestä ja dynaamisuudesta on huolehdittava koko ajan. Tämä mahdollistaa vallan suvaitsevamman käytön verrattuna esimerkiksi totalitaariseen valtaan, jossa valta yritetään ikuistaa pysyvään määritelmään siitä, kenen se on, ketkä sitä käyttävät ja missä yhteydessä. Valmiit muotit eivät salli vallan määritelmien ja merkitysten ratkeamattomuutta, joka on vallan positiivinen aspekti. Vallan monimielisyydestä ja dynaamisuudesta huolehtimiseen kuuluvat sen rajojen alituinen dekonstruointi. Dekonstruointi voidaan aloittaa esimerkiksi binaarisista jaoista poliittiseen yhteisöön ”kuuluvien” ja siihen ”kuulumattomien” välillä. Rasismi ja seksismi toimivat osana äärioikeiston homogeenisen poliittisen yhteisön vaadetta. Ulkomaalaiset ja naiset suljetaan ulos poliittisesta yhteisöstä, koska he edustavat nationalistisessä kansakunta-ajattelussa vain sen konstitutiivista puolta. Rasismiin ja seksismiin liittyvät näiden viides erottelu. Se on erottelu poliiksen ja etnoksen välillä.

5) Polis/ethnos. ”Rotua” ja sukupuolta pyritään saamaan kuriin kansakunnan ja kansalaisen tiukasti järjestetyillä kategorioidella. Nimitän järjestystä polis/ethnos -erotteluksi. Nationalismin termein nyky-yhteiskunnassa artikuloitavassa (uudessa) *rasismissa* kansalaisuus liitetään yhteen yhtenäiseksi ja selvärajaiseksi katsotun etnis-lingvistis-hallinnollisen alueen kanssa. Poliiksen suvereenilla haltijalla, kansalla, on yhtenäinen ja objektiivisesti todennettavissa oleva tahto, jonka tietty puolue kuten Suomen kansan sinivalkoiset ”tietävät”. Kansan tahdon ”tietämisestä” seuraa tässä ajattelussa, että ristiriitaiset tahdot voidaan todeta ”vääriksi”, ja myös etteivät näiden tahtojen esittäjät lukeudu kansaan. Vastaava periaate löytyi natsi-puolueelta Saksassa ja kommunistipuolueelta Neuvostoliitossa. Puolueet ”tiesivät” molemmat, mitä kansa tahtoi. Puolue-eliitti oli kansan tahdon huipentuma ja kun kävi niin, että joku tahtoiakin muuta kuin puolue, tämä ei kuulunut kansaan. Äärioikeiston näkökulmasta erimielisyys suomalaisten kesken on huono asia, koska ”Suomen etua” ei voida tällöin ajaa ”yhtenäisenä kansallisena rintamana”. Erimielisyys suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä puolestaan on välttämättömyys, koska ”kulttuurit ovat täysin erilaisia” (tässä äärioikeisto soveltaa kulttuuri-relativista kantaa, jossa tahtojen konvergenssi ei ole periaatteessakaan mahdollista). Äärioikeiston ajatteluun kuuluu vielä oletus, että toisista kulttuureista tulevilla on välttämättä ”valtiollisia pyrkimyksiä”:

”ulkomaalaiset yrittävät luoda valtion valtiomme sisälle, omine lakeine ja lupineen” kuten Kansallisen Rintaman periaateohjelma varoittaa. Rintaman vihollisiksi määrittyvät ”monikulttuurinen yhteiskuntamalli”, ”ulkomaalainen”, ”pakolainen” ja ”maahanmuuttaja” (vrt. Kansallinen rintama 2000). Vain puoliksikin ulkomaalainen aiheuttaa sekamelskaa äärioikeiston ajattelussa.

Mutta äärioikeiston logiikassa ei ole ainoastaan niin, että poliiksen ulkopuolta asuttavat vain ei-suomalaiset: myös naiset ovat sen poliiksen ulkopuolella. Kun turkulaisen äärioikeiston politiikassa horjahdetaan pornografisoinnin myötä seksismiin, ei tässä ole sen ajattelumaailman kannalta suurta yllätystä. Päinvastoin, naisten ulossulkeminen on looginen seuraus äärioikeiston omaksumasta nationalistisesta ajattelusta. Miten nationalistinen naisen ulossulun logiikka sitten on koskenut Suomea ylipäätään? 1800-luvun eurooppalaisilla kansallisuusliikkeille kuten suomalaisuusliikkeelle oli tarjolla yksi filosofi ylitse muiden, Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Ei ole syytä kerrata Hegelin tai muidenkaan 1800-luvun filosofien nykypäivän näkökulmasta rasistisia näkemyksiä. Sen sijaan voidaan kerrata, mitä Hegel sanoi naisista. Tämä muotoilee näkemyksensä *Oikeusfilosofiassa* (1976 [1821], 318) näin: ”Das andere das in der Einigkeit sich erhaltende Geistige”. Toisin kuin mies, joka on ”Das Geistige, als das sich Entzweiende”, ja jonka mieli siis jakautuu kahtia, nainen ei jakaudu. Vastaavasti kuin mies, nainen ei kykene itsereflektioon, jossa kulttuuri-identiteetti tulee itsestään tietoiseksi. Naisella ei ole paikkaa Hegelin valtiossa, jossa kulttuuri muuttuu itsetietoiseksi toiminnaksi (vrt. Pulkkinen 1998, 147–148). Kun arvioidaan esimerkiksi pohjoismaisen naisen nykytilannetta, sopii kehukseksi hegeliläistä ymmärrystä paremmin vaikkapa pyhäbirgittalainen ymmärrys. Nainen reflektoi yhtäältä vaatimuksia menestyä työelämässä (kuten politiikassa) ja toisaalta odotuksia omasta perheestä. Naisen jos kenen mieli on jakaantunut. Hegelin ”objektiivisissa sukupuolikuvauksissa” oli kyse 1800-luvun sukupuolisen eriarvoisuuden oikeutuksesta ja siten uusintamisesta.

Nationalismin myönteiseksi, ”patrioottiseksi” kasvoiksi itsensä naamioivaa rasismia (vrt. Wetherell ja Potter 1992, 141) luonnehtii yritys yhtenäistää kansallista identiteettiä ”rodun” avulla. Yhtenäistäminen on vaikeaa, sillä ”rotu” ei ole biologisesti tai geneettisesti validi kategoria. Erilaisia ge-

neettisiä pooleja toki esiintyy, mutta ne vaihtelevat yhtä paljon roduiksi kutsuttujen kategorioiden sisällä kuin niiden välillä. ”Rotu” onkin ensisijaisesti diskursiivinen yksikkö. Se organisoii tiettyjä puhetapoja ja representaation järjestelmiä, jotka käyttävät joukkoa löyhiä ja tarkemmin määrittelemättömiä fyysisten piirteiden eroja symbolisina merkitsijöinä, joilla jokin ryhmä erotetaan toisesta. Biologiset käsitykset roduista erillisinä olioina on tämän päivän rasismissa korvattu ”rotua” koskevilla kulttuurisilla määrittelyillä. Kulttuuriset määrittelyt mahdollistavat sen, että ”rodulla” on edelleen tärkeä rooli kansallista identiteettiä koskevissa diskursseissa (Hall 1996, 297–298). Kulttuuri-rasismissa (tai ”uudessa rasismissa”) ”kansakunta” -termi on asetettu korvaamaan huonomaineista ”rotu” -kategoriaa. Paul Gilroy (1992, 87) mukaan Euroopassa kohdataan eniten rasismia, jota ei tunnusteta rasismiksi, koska se pystyy artikuloimaan ”rodun” patriotismin ja nationalistismin termein: ”Rasismi, joka on ottanut välttämättömä etäisyyttä biologista alemmuutta ja ylemmyyttä koskeviin karkeisiin ajatuksiin, pyrkii esittämään kuvitteellisen määritelmän kansakunnasta yhtenäisenä *kulttuurisena* yhteisönä. Se rakentaa ajatuksen kansallisesta kulttuurista, joka on homogeeninen valkoisuudessaan, mutta silti jatkuvasti altis sisäisten ja ulkoisten vihollisten hyökkäyksille.” Kun kansakunnat ovat kulttuurisia ja ”rodut” biologisia sekasikiöitä, on ”ihonväri” näiden sijaan koko ihmislajia yhtäläisesti koskeva kategoria. Rasistinen politiikka, joka niin ikään ihonvärin perusteella pyrkii saamaan aikaan syrjintää oikeuttavia eroja ihmisten välille, epäonnistuu. ”Ihonväri” voi vaihdella valkoisesta mustaan ilman, että tämän perusteella voitaisiin tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi yksilön kyvyistä. Jokaisessa yksilössä vaikuttavista noin 100 000 perintötekijästä vain alle 10 geeniä vaikuttaa siihen, millaiseksi ihon pigmentti määräytyy. Nämä vajaan kymmenen geeniä taas eivät korreloi edes sellaisten ominaisuuksien kanssa kuin ihmisen veriryhmä tai entsyymien rakenne. (Ks. Outlaw 1990, 65–68.)

Mitkä tahansa erot ovat välttämättömiä merkityksen esiintymiseksi – merkitys ei ole mahdollinen ilman eroja. Samaan aikaan, kuten jo edellä näimme, erot ja poikkeavuudet merkitsevät ja kantavat mukanaan valtaa. Jäsenämme maailmaa joillakin selvemmillä ja joillakin relatiivisemmillä eroilla, joillakin pysyvämmillä ja joillakin muuttuvammilla eroilla. Äärioikeistolaisten liikkeiden

näkökulmasta ”rodullisten”, kansallisten ja etnisten erojen tulee olla niiden ”selvärajaisilla” ja tiukasti määritellyillä ”paikoillaan”. Kaikki muu merkitsee epäjärjestystä: häiriötä symbolisten kategorioiden kuvitelluissa eroissa ja hierarkioissa. Tutkimassani kunnallispoliittisessa casessa Mäenpään rasistinen kunnallispoliittinen tausta tulee esille selvästi. 1998 poliitikko varoitti ”somaleita ja muuta roskajoukkoa” rasistisin kyltein jalkapallokentällä. Somalainen puolestaan sai solvauksia päälleen tultuaan valituksi valtuustoon vuonna 2000. Valtuustossa toiminut ”mulattinainen” herätti hankin ilmeisesti ärsytystä. Naispoliitikko ei ollut selkeästi musta tai valkoinen, vaan kellui monimielisellä hybridi-vyöhykkeellä ja muodosti näin uhan rotujen/ihonvärien välisille hierarkioille.

Kunnallisvaalit 2000 ja rasismien vastainen sopimus

Rasistisia näkemyksiä Turussa ovat esittäneet äärioikeiston edustajat, mutta ajattelu on tarttunut myös muihin: lähiölehteen ja vasemmistopuolueeseen (ks. esim. Kulmakunta 31.10.2001), ja kunnallisvaalien 2000 perusteella myös turkulaisiin äänestäjiin. Osoituksena viimeisestä voi pitää sitä, että äärioikeistolainen Kansallinen rintama -lista sai vuoden 2000 kunnallisvaaleissa 3 paikkaa kaupunginvaltuustoon. Kaikki paikat olivat uusia, sillä kyseinen lista esiintyi vaaleissa ensimmäistä kertaa. Vaalikaudelta 1997–2000 yhden paikan voi katsoa tulleen perintönä. Olavi Mäenpää, joka nyt valittiin rintaman listalta valtuustoon, oli vuonna 1996 tullut valituksi valtuustoon sitoutumattomien listalta. Hän on alunperin perussuomalaisten valtuutettu. Helmikuussa 1999 perussuomalaisten johto oli sulkenut Mäenpään pois puolueen eduskuntavaalien ehdokaslistalta. Syynä tähän oli, että mies oli vuonna 1998 syyllystynyt *kiihottamiseen kansanryhmää vastaan*: Mäenpää oli pystyttänyt 25 rasistista kylttiä maahanmuuttajien käyttämälle jalkapallokentälle. ”Tämä on teille somalit ja muu roskajoukko viimeinen varoitus” kuului yksi kylteistä (TS 28.11.1998). Vuoden 2000 vaalien jälkeisissä arvioissa Turun äänestystulosta tulkittiin kaupungin liittymisenä Joensuun ja Mikkelin taustan kaltaiseen rasismiin (TS 1.11.2000). Aiheen tällaiseen tulkintaan antavat esimerkiksi Kansallisen rintaman periaate- ja tavoiteohjelmat 2000-luvulle (Kansallinen rintama 2000). Ohjelmat ovat ulkomaalaisvastaisia ja rasistisia. Keskei-

set elementit niissä ovat ”monikulttuurisen yhteiskuntamallin”, ”ulkomaalaisten” ja ”maahanmuuttajien” vastustaminen sekä Suomen maahanmuuttopolitiikan kritisointi.

Mitä muuta tapauksen kannalta olennaista vuoden 2000 kunnallisvaaleissa tapahtui? Vihreiden listalta pääsi valtuustoon maahanmuuttaja Roda Hassan. Tästä tuli Turun ensimmäinen naispuolinen somali-valtuutettu. Kuten jo todettiin, valtuustoon valittu somalinainen ei miellyttänyt Kansallista rintamaa: Mäenpää esitti vaalien jälkeen loukkaavia mielipiteitä valtuutettukollegastaan. Tämän jälkeen valtuusto solmi lautakuntapaikkojen jaon yhteydessä rasismiin vastaisen sopimuksen. Kansallisen rintaman ja sitoutumattomien valtuustoryhmä kieltäytyi allekirjoittamasta sopimusta. Turussa käytetty formaatti rasismiin vastaisesta sopimuksesta oli identtinen eduskuntapuoluryhmien välillä 30.10.1997 solmitun sopimustekstin (ks. Mikkola 2002) kanssa. Otsikon ”valtuustoryhmien yhteiset periaatteet rasismiin ja muukalaisvihamielisyyden ehkäisemiseksi Turussa” alainen teksti jatkui näin:

1) Ryhmät eivät hyväksy rasistisia ja muukalaisvihamielisiä tekoja. Oikeusjärjestelmämme keinoja on tehokkaasti käytettävä tällaisten tekojen vastustamiseksi. 2) Ryhmät sitoutuvat siihen, ettei niiden ohjelmiin, periaatepäätöksiin, julkilausumiin tai muihin vastaaviin kannanottoihin sisällytetä rasismia tai muukalaisvihamielisyyttä tukevaa sanomaa. 3) Ryhmät ryhtyvät toimiin sellaisia jäseniään kohtaan, jotka julkisesti levittävät rasistisia tai muukalaisvihamielisiä mielipiteitä. Tällaisissa tapauksissa ryhmät sanoutuvat irti yksittäisten jäsentensä toimista. 4) Ryhmät kiinnittävät enemmän huomiota tapaan, jolla ulkomaalaisväestön ja eri vähemmistöjen asemaa käsitellään. 5) Ryhmät osoittavat julkisesti halukkuutensa toimia niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla erilaisuuden hyväksymiseksi ja suvaitsevaisuuden edistämiseksi.

Valtuustossa haluttiin sopimuksen hengessä esittää syrjiviä mielipiteitä valtuutettukollegasta esittävää ryhmää saamasta lainkaan jaossa olleita lautakuntapaikkoja. Mäenpääläisten vastaisessa prosessissa, jonka periaatteena oli olla suvaitsematta suvaitsemattomuutta, muutaman naisvaltuutetun panos oli näkyvä. Näiden valtuutettujen joukossa oli myös sama sosialidemokraattien naispolitiikko, jonka yksityiskuvia Mäenpää esitteli pornografian vastaisen aloitteensa yhteydessä helmikuussa 2001. Vaikka kaupunginvaltuusto siis lähes yksi-

mielisesti otti kantaa muukalaisvihaa ja rasismia vastaan, hämmentäväksi havainnoksi jää se, miksei sopimukselle hankittu virallista statusta. Kaupungin kirjaamossa vastattiin kyselyyni sopimuksen sijainnista, että ”sitä ei ole täällä, koska se oli vain epävirallinen sopimus luottamus henkilöiden välillä, eikä siten kuulunut kaupungille”. Virallinen sitovuus olisi tietenkin ollut tärkeää. Tämä herättää kysymyksen, eikö taisteluun rasismia ja muukalaisvihamielisyyttä vastaan suhtauduta vakavasti? Rasismiin vastainen taistelu vaatii sopimuksesta luettavaa yksiselitteistä kannanottoa erilaisuuden hyväksymiseksi ja rasismiin vastustamiseksi, mutta lisäksi se edellyttää virallista sitoutumista. Tässä on yksi äärioikeiston voitoista: epävarma kannanotto rasismia vastaan viestii sen aseman hyväksymisestä.

Maahanmuuttajien harteille sysätty väkivalta ja rikollisuus

Tässä luvussa tutkin Mäenpään ehdottaman ”pornografian vastaisen” sopimuksen ja sen yhteydessä esiteltyjen intiimikuvien taustalla olevaa maahanmuuttaja- ja ulkomaalaisvastaisuutta (ts. rasismia sikäli, että Mäenpään retoriikka sisältää vahvojen ennakkoluulojen luomista ulkomaalaisista ja epätosien/manipulatiivisten argumenttien esittämistä). Mainittua ”pornografian vastaista” ehdotusta edeltävä aloite 22.1.2001 koskee ”väkivaltaisuuksien mahdollisimman tehokasta ennaltaehkäisemistä Turussa koskevan asian ottamista käsiteltäväksi kuntalain 55 §:n mukaisena kiireellisenä asiana” (Turun KV 2001a):

1. Viime päivinä on tapahtunut mm. Tukholmassa ja Oslolla jenginuorten välisiä väkivaltaisia yhteenottoja. Tukholmassa yhteenotto tapahtui koulupäivänä koulun tiloissa. Näissä yhteenotoissa sai surmansa ampumisten seurauksena kaksi- ja haavoitettiin kolme nuorta. Yhteenotot tapahtuivat etupäässä yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajanuorten välillä. Väkivaltaisuuksien taustalla olivat mm. velkojen perintä sekä huumeisiin liittyvät riitaisuudet.
2. Kuten tiedetään on Turussa oleskelevien ulkomaalaisten määrä kohta 7 000 ihmistä, pitäen sisällään yli 120 kansallisuutta. Mainitut ihmismäärät- ja kansallisuudet koostuvat pääasiassa ns. maahanmuuttajista, jotka ovat tulleet Turkuun ns. pakolaisten vastaanottosopimuksessa mainittujen kriteerien perusteella.

3. On ns. ”hiljainen” tosiasia, että Turussakin asustavista ulkomaalaisista on muodostunut rikollisjengejä (laiton taksitoiminta, huumerikollisuus jne.). Jopa peruskouluissa on usein tapahtunut välikohtauksia – tosin vielä pienimuotoisia – maahanmuuttajiin- ja kantaväestöön kuuluvien nuorten välillä.
4. Allekirjoittaneen mielestä on ollut aikoinaan erittäin vastuutonta solmia sopimus pakolaisten vastaanottamisesta Turun ja valtion välillä, koska vain häviävän pieni osa maahanmuuttajista on kyennyt sopeutumaan suomalaisiin elintapoihin ja kulttuuriin.
5. Esitänkin, että kaupunginvaltuusto ottaa käsiteltäväkseen tämän julkituomani asian. Samalla kaupunginvaltuusto päättää, että: Kaupunginhallituksen on viipymättä ryhdyttävä sellaisiin toimenpiteisiin, jotta Tukholman ja Oslon kaltaiset väkivaltaisuuksia voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti Turussa ennaltaehkäistä.

Mikä on ehdotuksen pääväite? Pääväitteeksi tulkitseen kappaleen 5 toimenpide-ehdotuksen ”kaupunginhallituksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta Tukholman ja Oslon kaltaiset väkivaltaisuuksia voitaisiin Turussa ennaltaehkäistä” välittömän taustaoletuksen. Pääväitettä ei siis ole kirjoitettu näkyviin ehdotuksessa. Se kuuluu: ”Tukholman ja Oslon kaltaisia väkivaltaisuuksia Turussa ennaltaehkäistään mahdollisimman tehokkaasti maahanmuuttajien määrää vähentämällä”. Tämä on ehdotuksen pääväite, koska kyseiselle väitteelle on tekstissä eniten perusteluja, ja koska sen avulla ei perustella enää muita väitteitä. Kyseessä on juonikas keino jättää kirjoittamatta näkyviin kiistanalainen vaade ”maahanmuuttajien vähentämisestä” korvaamalla se yleisesti hyväksytyllä vaateella ”on ennaltaehkäistävä väkivaltaisuuksia”. ”Väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisyyn” liittyvästä ilmiästä karsittu pääargumentti on siten seuraava:

P1: Väkivaltaisia yhteenottoja tapahtuu etupäässä yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajien välillä.

T1: Väkivalta on osoitus maahanmuuttajien sopeutumattomuudesta.

T2: Maahanmuuttajien sopeutuminen on maahanmuuttopolitiikan tärkein arvo.

P2: On ns. ”hiljainen” tosiasia, että Turussakin asustavista maahanmuuttajista on muodostunut rikollisjengejä (laiton taksitoiminta, huumerikollisuus jne.).

T3: Rikollisjengit aiheuttavat väkivaltaisuuksia.

P3: Jopa peruskouluissa on usein tapahtunut pienimuotoisia (väkivaltaisia) välikohtauksia maahanmuuttajiin- ja kantaväestöön kuuluvien nuorten välillä

T4: Väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisy on oikea keino väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisemiseksi

T5: Maahanmuuttajien vähentäminen on oikea keino väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisemiseksi

PV: Tukholman ja Oslon kaltaisia väkivaltaisuuksia Turussa ennaltaehkäistään mahdollisimman tehokkaasti maahanmuuttajien määrää vähentämällä.

Mäenpään ehdotus sisältää kolme pääväitettä perustelemaan pyrkivää argumenttia. Kappaleen 1 kuvailu ”viime päivinä on tapahtunut Tukholmassa ja Oslossa jenginuorten välisiä väkivaltaisia yhteenottoja. [––] Yhteenotot tapahtuivat etupäässä yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajien välillä” on johdantoa pääväitettä tukemaan tarkoitetuille seuraaville argumenteille. Tekstin kokonaisuudessa ensimmäisen kappaleen kuvailun on tarkoitus valmistella lukijaa ajattelemaan, että koska Tukholmassa ja Oslossa jenginuorten väkivaltaisia yhteenottoja tapahtui yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajien välillä, väkivaltaisia yhteenottoja tapahtuu Turussakin maahanmuuttajien välillä ja heidän sopeutumattomuudestaan johtuen. Tukholmaa ja Osloa koskevan esimerkin on tarkoitus perustella ”yleistä sääntöä” siitä, että ”väkivaltaisia yhteenottoja tapahtuu etupäässä yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajien välillä”. Kyseessä on Mäenpään maahanmuuttajavastaisen politiikan lähtökohta: sopeutumattomuus ja maahanmuuttajuus kuuluvat erottamattomasti yhteen. Tämä sääntö esiintyy ensimmäisen pääväitettä tukemaan pyrkivän argumentin perusteluna (P1):

P1: Väkivaltaisia yhteenottoja tapahtuu etupäässä yhteiskuntaan sopeutumattomien maahanmuuttajien välillä.

T1: Väkivalta on osoitus maahanmuuttajien sopeutumattomuudesta.

T2: Maahanmuuttajien sopeutuminen on maahanmuuttopolitiikan tärkein arvo.

PV: Väkivaltaisia yhteenottoja ennaltaehkäistään Turussa maahanmuuttajien määrää vähentämällä

Taustaoletus (T1), jonka mukaan ”väkivalta on osoitus maahanmuuttajien sopeutumattomuudesta” väittää paljon. Ensinnäkin, että maahanmuuttajien läsnäolo pitää sellaisenaan sisällään väkivaltaa. Lisäksi kun väitetään, että ”väkivalta on osoitus maa-

2001 6 500 ulkomaalaista, ja että nämä koostuivat monesta eri kansallisuudesta. Mäenpää liioittelee ulkomaalaisten lukumäärää viidelläsadalla ihmisellä. Myöskään ”kansallisuuksien kirjo” ei ollut vuonna 2001 120 kansallisuutta, vaan alle sadan. Mäenpää retorinen keino on yrittää vakuuttaa yleisöään aloittamalla ”tosiasiakuvaus 1” ilmaisulla ”kuten tiedetään...”. Ilmaisun lisäämisellä yritetään saada lukija uskomaan, että ilmaisua seuraava propositio olisi varmasti totta. Millä yleisöoletuksella Mäenpää operoi? Ulkomaalaisten määrän liioittelulla vedotaan yleisön ulkomaalaisvastaisiin osiin. Jos joku ulkomaalaisvastaista puhetta haluaa kuulla, myös liioittelu oletetaan annettavan helpommin anteeksi.

Siirrytään Mäenpään toiseen ”tosiaikuvaukseen”. Sen mukaan ulkomaalaiset koostuisivat pääasiassa maahanmuuttajista, jotka ovat tulleet kaupunkiin pakolaisten vastaanottosopimuksessa mainituin kriteerein. Väite on tuulesta temmattu. Koko Suomen ulkomaalaisten/pakolaisten suhde on 100 000/ 20 000 ihmistä (Siirtolaisuusinstituutti 2002b). Kun tätä suhdetta soveltaa Turkuun, tarkoittaa 6 500 ulkomaalaista korkeintaan 1 300:a pakolaista Turussa. Pakolaisten lukumäärän tulisi siis olla vähintään kaksinkertainen, jotta Mäenpään kuvaus ”maahanmuuttajista, jotka ovat tulleet Turkuun pakolaisten vastaanottosopimuksen kriteerein” voitaisiin hyväksyä. Mäenpää niputtaa ”ulkomaalaiset”, ”maahanmuuttajat” ja ”pakolaiset” samaksi joukoksi, vaikka kyseessä on kolme eri asiaa. Ulkomaalainen tarkoittaa henkilöä, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta; maahanmuuttajalla viitataan maahan muuttaviin henkilöihin yleisesti ja pakolaisella tarkoitetaan YK:n pakolaissopimuksen mukaan henkilöä, joka on kotimaansa ulkopuolella, ja jolla on aihetta pelätä vainoa kotimaassaan (Työministeriö 2002). Mäenpää soveltaa ulkomaalaisvastaista retoriikkaa, jossa yleisön ei oleteta olevan perillä maahanmuuttoon liittyvistä kysymyksistä. ”Pääosa ulkomaalaisista tai maahanmuuttajista on pakolaisia” on manipulatiivinen yleistys.

Mäenpää tekee käsitellystä aloitteesta kahden viikon kuluttua, 5.2., ”pornografian vastaisen” aloitteen. Aloitteen liittämistä puoliksi ulkomaalaiseen henkilöön voi pitää tälle johdonmukaisena ulkomaalaisvastaisena eleenä. Populisti tarvitsi materiaalia, jonka myötä pyrki saamaan myös pornografian ja sen leviämisen jollakin tavalla ulkomaalaisten harteille. Tärkeä huomio Mäenpään ”por-

nografian vastaista” aloitetta tarkasteltaessa on, ettei tämä pohdi pornografian ilmiötä mistään erityisestä näkökulmasta – ja vähiten naisnäkökulmasta: Mäenpää pornografisoi naispolitiikon. Mäenpään toimista voidaan päätellä yleisesti, että populistin leimakirves osuu herkemmin puolustusasemissa oleviin ihmisiin kuin valtaidentiteetin edustajiin. Populisti ei leimaa ainoastaan maahanmuuttajia, vaan myös naisia. Ja yksittäisiä naisia tämä on valmis leimaamaan törkeästikin jos nämä naispuolisuutensa lisäksi muistuttavat tätä ulkomaalaisuudesta. Populistin syrjinnän logiikka käsittää yhtä lailla naiset kuin ulkomaalaisetkin.

”Pornografian vastainen” aloite

Mäenpään toimiin sisältyi vuoden 2001 alussa kaksi suvaitsematonta elettä. 15.1. tämä kieltäytyi allekirjoittamasta rasismin vastaista sopimusta ja 22.1. hän teki väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisemistä koskevan ja maahanmuuttajia leimaavan aloitteensa. 5.2. Mäenpää lähti pelaamaan uudelle ”pornografian vastaiselle” moraalikentälle. Ilmaisun ”pornografian vastainen” ympärille olen merkinnyt lainausmerkit siksi, että ”pornografian vastainen” aloite paljastuu lähemmässä tarkastelussa vain näennäisesti pornon vastaiseksi. Aloite on ensisijaisesti suunnattu puoliksi ulkomaalaista naispolitiikkaa vastaan. Aloitteen yhteydessä Mäenpää ei tarkastele pornoon liittyviä ongelmia kuten ”pornon alaikäisiä vinouttavaa vaikutusta” perustellusti. Hän ei myöskään pohdi pornon välittämän naiskuvan ongelmallisuutta. Uskottavan kritiikin sijasta Mäenpää tulee pornografisoinneeksi naisen esittelemällä tämän yksityiskuvia valtuustossa. Artikkelin alussa käsitelty kuvaepisodi alkaa kun Mäenpää tekee ehdotuksen ”pornografisten julkaisujen valmistamista ja niiden levittämistä koskevan asian ottamisesta käsiteltäväksi kuntalain 55 §:n mukaisena kiireellisenä asiana” (Turun KV 2001b):

1. Turun kaupunginvaltuuston piirissä on ollut nykyisin muotia erilaisten sopimuksien tekeminen valtuustoryhmien välillä. Tosin viimeinen solmittu ”rasisminvastainen” sopimus oli täysin turha.
2. Ehdottomasti tärkeä sopimus olisi se, että valtuustoryhmät sopisivat keskenään toimista, joilla ennaltaehkäistäisiin ns. kovan luokan pornografian leviäminen turkulaisten keskuuteen. Muistutan, että pornografiaan liittyy usein myöskin kovan luokan rikollisuutta, kuten mm. huumausaineet,

rahanpesu, prostituutio ja kiristys. Aina on myös vaarana, että pornograafisia tuotteita joutuu alaikäisten käsiin, jolloin heidän kehityksensä on vaarassa vinoutua.

3. Solmittu sopimus olisi erittäin tärkeä myös valtuuston arvovallan kannalta. Muistutan valtuutetun velvollisuudesta esiintyä arvokkaasti valtuustossa sekä erityisesti yksityishenkilönä. Koska sosiaalidemokraattien [naisvaltuutetusta] on viime päivinä, erityisesti Turussa, ollut esillä julkisesti materiaalia, joka on täyttä kovaa pornografiaa ja joka on omiaan murentamaan viimeisetkin rippeet Turun kaupunginvaltuuston arvovallasta, niin esitänkin, että kaupunginvaltuusto ottaa käsiteltäväkseen tämän julkituomani asian. Samalla kaupunginvaltuusto päättää, että:
4. Kaupunginhallituksen on viipymättä tuotava valtuuston käsiteltäväksi sopimus, jolla valtuustoryhmät sitoutuvat tekemään kaikkensa, että he sekä heitä lähellä olevat tahot sitoutuvat vastustamaan kaikkien pornograafisten julkaisujen valmistamista sekä niiden levittämistä. Lisäksi tekoon mahdollisesti syyllistyvät on välittömästi erotettava kaikista valtuustoryhmien toimista.

Toisin kuin edellinen ”väkivaltaisuuksien ennaltaehkäisemisehdotus”, Mäenpään ”pornografian vastainen” aloite sisältää kolme väitettä yhden pääväitteen sijasta. Nämä väitteet eroavat sanomaltaan sen verran, etteivät ne ole yhdistettävissä yhdeksi argumenttirakenteeksi. Ensimmäinen argumentti on ”pornografian ennaltaehkäisy-argumentti”. Se on rakenteeltaan seuraava:

P1: Pornografiaan liittyy usein kovan luokan rikollisuutta, kuten huumausaineet, rahanpesu, prostituutio ja kiristys.

T1: Huumeet, rahanpesu, prostituutio ja kiristys ovat paha, joka pitää ennaltaehkäistä.

P2: Aina on myös vaarana, että pornograafisia tuotteita joutuu alaikäisten käsiin, jolloin heidän kehityksensä on vaarassa vinoutua.

T2: Alaikäisten vinoutuminen on sitä todennäköisempää mitä enemmän pornografiaa leviää turkulaisten keskuuteen.

P3: Solmittu ”rasisminvastainen” sopimus oli täysin turha.

T3: valtuustossa tulee solmia tärkeitä, eikä turhia sopimuksia.

V1: Ehdottomasti tärkeä sopimus olisi sellainen, jossa valtuustoryhmät sopisivat keskenään toimista, joilla ennaltaehkäistäisiin kovan luokan pornografian leviäminen turkulaisten keskuuteen.

Aloitin analyysin VI:n lähimmästä perustelusta. Perustelun 3 ja väitteen 1 välisen suhteen tarkoitus on korostaa rasisminvastaisen sopimuksen turhuutta ja pornografian leviämistä ennaltaehkäisevän sopimuksen tärkeyttä. Argumentin taustaoletus (T3) on, että ”valtuustossa tulee solmia tärkeitä, eikä turhia sopimuksia”. Jo rasisminvastaisen sopimuksen turhuuden korostamista voi pitää rasistisena eleenä. Mäenpää on merkinnyt rasisminvastaisen lainausmerkkeihin. Tämän avulla hän ilmeisesti haluaa sanoa, ettei kyseessä olisi-kaan ”oikea” rasisminvastainen sopimus. Mutta koska näkemystä siitä, mitä ”oikea rasisminvastaisuus” tarkoittaa olleen rasisminvastaisen sopimuksen periaatteiden hyväksymisen vaihtoehtona olisi ollut, ei ole esitetty; ja koska Mäenpää ei kritisoi myöskään sopimuksen virallisen statuksen puuttumista, voidaan lainausmerkkejä ilmauksen rasisminvastainen ympärillä pitää varsin turhana protestointina. Lainausmerkit eivät vakuuta Mäenpään anti-rasistisista ajatuksista yhtään enempää kuin ei rasisminvastaisesta sopimuksesta kieltäytymisenkään.

Perustelu 1, ”pornografiaan liittyy usein myös kovan luokan rikollisuutta, kuten huumausaineet, rahanpesu, prostituutio ja kiristys”, sisältää lisäehdon ”usein”. Perustelu 1 väittää siten, että pornografia ja kovan luokan rikollisuus esiintyvät usein yhtäaikaaisesti. Lisäehto tuottaa todistamisen taakan, jonka poistamiseksi Mäenpää ei esitä evidenssiä. Ehdon vuoksi argumentista tulee heikko. Mäenpään vakuuttamistavoitteen näkökulmasta ilmauksen lisääminen on turha, sillä ilman sitä argumentti olisi ollut hyväksyttävissä. Perustelun (P1) ja väitteen (V1) väliin lisäämäni julkilausumaton taustaoletus (T1) ”huumeet, rahanpesu, prostituutio ja kiristys ovat paha, joka tulee ennaltaehkäistä” ilmaisee Mäenpään vastustaman pahan ja linkittää tämän esittämän väitteen ja perustelun toisiinsa.

Perustelu 2 puolestaan pyrkii olemaan perustelu jollekin, mutta ei ole sellainen millekään. Mäenpään mukaan ”aina on myös vaarana, että pornograafisia tuotteita joutuu alaikäisten käsiin, jolloin heidän kehityksensä on vaarassa vinoutua”. Mäenpää varoittaa pornon alaikäisten kehitystä vinouttavasta vaarasta, mutta ei kerro sitä, mikä vaaran sisältö on. Mikä pornografiasta tekee alaikäisiä vinouttavan? Olisiko vinouttava vaikutus kenties liitettävä rikollisuuteen? Mutta pornon liittyminen rikollisuuteen ja sen myötä ”pornon vinouttavaan vaikutukseen” ei Mäenpään aloitteesta tule kysy-

mykseen, sillä tämä on tarkoittanut toista perusteluaan (P2) ensimmäisestä perustelusta (P1) erilliseksi perusteluksi: ”aina on myös vaarana, että...” Entä sitten linkki? Onko perustelu 2 relevantti väitteelle V1? Relevanttius voi yrittää saada aikaiseksi lisäämällä perusteen ja väitteen väliin taustaoletuksen: ”alajakäisten vinoutuminen on sitä todennäköisempää mitä enemmän kovaa pornografiaa leviää turkulaisten keskuuteen”. Mutta koska ”pornografian alajakäisiä vinouttavan vaikutuksen” merkitystä ei ole esitetty, myöskään linkki ei anna lisävalaistusta sopimuksen solmimisen tärkeyden perustelemiseksi. Mäenpää ei ole liiemmin pohtinut pornografian ilmiötä ennen aloitteensa tekoa. Pornografian politisointi näyttää enemmänkin verukkeelta ajaa ulkomaalaisvastaista asiaa. Ehdotuksen toinen keskeinen väite on vaatimus viipymättä solmia pornografian valmistamista ja levittämistä vastustava sopimus:

P1: Kova pornografia murentaa viimeisetkin rippeet Turun kaupunginvaltuuston arvovalta.

T1: Turun kaupunginvaltuuston arvovalta on murentunut miltei olemattomiin.

V2: Kaupunginhallituksen on viipymättä tuotava valtuuston käsiteltäväksi sopimus, jossa valtuustoryhmät sitoutuvat tekemään kaikkensa vastustaakseen kaikkien pornograafisten julkaisujen valmistamista sekä niiden levittämistä.

Toista väitettä tukevan argumentin ongelmat alkavat kun perusteluita tutkitaan lähemmin. Perustelu 1, että ”kova pornografia murentaa viimeisetkin rippeet Turun kaupunginvaltuuston arvovalta” sisältää adjektiivin ”kova”. Mitä on ”kova” pornografia ja mitä pornografia ylipäättään on? Onko esimerkiksi seksielämän valokuvaaminen kotioiloissa pornografiaa, vai onko se sitä vasta kaupalliseen levitykseen tarkoitettuna? Mikä tekee genitaalien kuvaamisesta pornoa, sukupuolielinten kuvaus sinänsä, kuvauksen patologinen tarkkuus, seksivaatteet, mikä? Näihin kysymyksiin olisi löydettävä vastaus, jotta voitaisiin muodostaa käsitys, mitä on kovan pornografian tai pornografian vastustaminen. P1: ”kova pornografia murentaa viimeisetkin rippeet valtuuston arvovalta” antaa ymmärtää, että ”kaupunginvaltuuston arvovalta on hävinnyt miltei olemattomiin” (T1). Onko taustaoletus perusteltu? Kyseessä on tyypillinen populistinen politiikka, jossa väitetään, ettei julkisilla instituutioilla ole sitä arvovaltaa, joka niillä pitäisi olla. Turun valtuuston arvovalta saattaa olla mu-

rentunut tai parantunut yhtäaikaaisesti ja erilaisista syistä johtuen. Mutta kun perustellaan, että koska ”kova pornografia murentaa viimeisetkin rippeet valtuuston arvovalta” ja että siksi valtuustossa olisi viipymättä solmittava sopimus, jossa sitoudutaan vastustamaan pornografian valmistamista ja levittämistä, pitäisi perustella, miksi pornografia juuri tällä hetkellä on sellainen erityistekijä, joka murentaa valtuuston arvovaltaa. Mäenpää yrittää perustella asiaa viittaamalla esimerkkinään naisvaltuutettuun, josta on ollut esillä hänen mukaansa ”pornograafista materiaalia”. Ehdotuksen viimeinen argumentti on vaatimus pornografian valmistajien ja levittäjien erottamisesta:

P1: Sosiaalidemokraattien valtuutetusta on viime päivinä ollut esillä materiaalia, joka on täyttä kovaa pornografiaa.

P2: Valtuutetulla on velvollisuus esiintyä arvokkaasti valtuustossa sekä erityisesti yksityishenkilönä.

T1: Valtuutettu ei kuvien myötä ole käyttäytynyt arvokkaasti valtuustossa ja yksityishenkilönä.

V3: Pornografian valmistamiseen ja levittämiseen mahdollisesti syyllistyvät on välittömästi erotettava kaikista valtuustoryhmien toimista.

Ensimmäinen perustelu ”sosiaalidemokraattien naisvaltuutetusta on viime päivinä ollut esillä materiaalia, joka on täyttä kovaa pornografiaa” on irrelevantti väitteen 3 kannalta. Vaikka perustelusta 1 jätettäisiin ilmaus ”kovaa pornografiaa” pois, huomataan ettei kuvissa ollut kyse pornograafisesta materiaalista ylipäättään. Näin siksi, ettei kuvia oltu tarkoitettu muiden nähtäväksi (saatikka kaupalliseen jakeluun). Kuvien päätyminen esille ei myöskään johtunut naisesta vaan siitä, että kuvat oli varastettu tämän ex-mieheltä. Kun kuvat tämän jälkeen ovat olleet kaupungilla esillä, ei nainen ole voinut asialle mitään. Vaatimus, että ”pornografian valmistamiseen ja levittämiseen mahdollisesti syyllistyvät on välittömästi erotettava kaikista valtuustoryhmien toimista” ei sovellu naiseen. Mäenpään toinen perustelu (P2) ”valtuutetulla on velvollisuus esiintyä arvokkaasti valtuustossa sekä erityisesti yksityishenkilönä” ja siitä johdettu erottamisvaatimus pitää sisällään taustaoletuksen (T1), että ”naisvaltuutettu ei kuvien myötä ole esiintynyt arvokkaasti valtuustossa ja yksityishenkilönä”. Mutta koska Mäenpää ei esitä näkemystä siitä, mikä seksikuvissa on valtuutetun arvokasta esiintymistä valtuustossa tai yksityishenkilönä vähentävää, ei tällä ole esittävä naisen erottamisvaateelle

hyviä ja relevantteja perusteluja. Epäily ulkomaalaisvastaisen retoriikan harjoittamisesta pukemalla se ”pornografian vastaisen” aloitteen kaapuun kasvaa samalla kun Mäenpään näkemykset seksikuvien haitallisuudesta valtuutetun arvokkuudelle ja kuvien valtuustoesittelyn tarpeellisuus käyvät yhä käsittämättömimmiksi.

Pornografian politisointi

Populisti saa vedettyä aloitteensa myötä naisen kuvat julkisuuteen. Mäenpään mukaan pornografian levittämiseen syylistyvät on ”välittömästi erotettava valtuustoryhmistä”. Mutta koska tämä siis itse esittelee kuvia ja tekee niistä pornografiaa, hän ehdottaakin vain paradoksaalisesti omaa eroaan valtuustosta. Mäenpää ottaa ”pornon” esille, koska on saanut käsiinsä kuvia, joissa esiintyy seksuaalisena toimijana puoliksi ulkomaalainen valtuutettu. Pornografisointiin johtanut motiivi on tältä osin tulkittavissa rasistiseksi. Teoriaosuuden kohdassa 4 eriteltiin sitä, kuinka ”rotujen sekoittamisesta” kertova henkilö olemuksellaan ärsyttää rasistia. Tämän ilmiön taustalla vaikuttaa myös pelko toisen kulttuurin edustajien seksuaalisuudesta. Ulkomaalaisen ja seksin yhdistelmää koskeva inho pyrittiin Mäenpään retoriikassa esittelemään yleisölle yksistään poliitikon ja seksin yhdistelmää koskevana inhona (”pornografian kritiikkinä”). Jälkimmäisen inhon nojalla Mäenpää pystyi suuntaamaan yleisön epäilyksiä kohti naispoliitikkoa. Lisäksi kuvien esittelyä voi pitää seksistisenä eleenä. Naisen kuvat ovat aiheetta osa valtuustoaloitetta. Mäenpään oletti, että kuvat tuovat naiselle negatiivista julkisuutta ja tässä tavoitteessa häntä auttoi huomattavasti, että *Se!*-lehti julkaisi kuvat noin kuukausi valtuustoesittelyn jälkeen. Tällainen julkisuus on naispoliitikolle negatiivista, sillä lehden lukijoista harva tietää, mihin tarkoitukseen kuvat on tehty. Lukijat saattavat ajatella, että nainen on itse toimittanut ne julkisuuteen. Käsitys syntyy todella helposti senkin vuoksi, että Mäenpää puhuu koko ajan julkisuudessa ”pornografian vastaisista toimista”.

Naisen pornografisoinnin mahdollisuuden ehdot sijaitsevat ruumiin autonomiaa koskevassa problematiikassa (vrt. kohta 2, teoriaosa). Naisella ei kulttuurissamme ole yhtä usein kuin miehellä päättävävaltaa siitä, missä ja miten hänen kehonsa on esillä. Tapauksessa ei oltaisi onnistuttu vetämään samoista seksistisistä naruista jos Mäenpää olisi

alun perin halunnut puuttua miespuolisen poliitikon tekemisiin. Mutta ei siksi, etteikö miehistä otettaisi myös pornokuvia tai etteikö vasta miespuolikon pornokuvista suurta kohua olisi tullutkin, vaan siksi, ettei miehiä vastaavalla intensiteetillä ja tyylillä kuin naisia esitetä pornografiassa. Miestenlehtien pornografian genre on kuvauskohteiltaan naisvaltainen, eikä miesten kuvaamiseen alalla ole yhtä räikeää ja objektiivovaa tyyliä. Mäenpään käyttämät keinot ovat mahdollisia vain naispuoliseen poliittikkoon kohdistuneina.

On selvää, että myös tarkastelemamme naispoliitikko olisi voinut olla *naiselle* solidaarisempi ja ajamassaan tasa-arvopoliitiikassa (vrt. IL 22.3. 2001) johdonmukaisempi, jos olisi kyennyt myös yksityiselämässään kieltäytymään pornogenrelle tyypillisestä kuvaustyylistä. Sartren ajatus ihmisistä puoliksi uhreina ja puoliksi kanssarikollisina koski siten molempia poliitikkoja. Kun Mäenpää esitellessään kuvia valtuustossa oli kanssarikollinen suhteessa pornon levittämistä koskevaan asiaan, myös naispoliitikko oli kanssarikollinen suhteessa tasa-arvopoliitiikassa vastustettuun seksismiin. Vaikka kihlakunnan syyttäjä totesi 30.5. ”ettei pornolla ole yhteiskunnallista merkitystä” (TS 31.5.2002), on pornolla todellisuudessa suuri yhteiskunnallinen merkitys. Sen ympärillä pyörii kansainvälinen rikollisuus: prostituutio, väkivalta ja ihmiskauppa. Porno myös terrorisoi naiskuvaa uusintaessaan seksististä käsitystä naisesta ”miestä seksuaalisempänä” ja siksi miestä yhteiskunnallisesti vähemmän tärkeänä.

Johtopäätökset

Artikkelin huomio kohdistui kunnallispoliittiseen caseen, jossa keskeisenä osatapauksena oli turkulaisen naispoliitikon intiimikuvia koskeva episodi. Episodin kannalta huomio kiinnittyi kolmen viikon periodiin, jonka aikaiset tapahtumat taustoittivat kuvien esittelyyn johtaneita tapahtumia. Tuona aikana äärioikeistopoliitikko Mäenpää kieltäytyi allekirjoittamasta rasismiin vastaista sopimusta Turun valtuustossa. Poliitikko luonnehti sopimusta ”täysin turhaksi”. Kieltäytyminen liittyi valtuuston lautakuntapaikkajakoon, josta mäenpääläiset oltiin syrjäytetty, ja jota vastaan poliitikko protestoi. Sopimuksen, jonka avulla vahvistettiin Kansallisen rintaman valtuustoryhmän paitsio-asemaa, solmijoiden joukossa toimii aktiivisesti myös samainen ulkomaalaistaustan omaava naisvaltuutet-

tu, jonka yksityiskuvia Mäenpää myöhemmin esitelti osana ”pornografian vastaista” sopimusehdotustaan. Mäenpää vaati aloitteessaan, että valtuutetut, jotka mahdollisesti olivat syyllistyneet pornograafisten julkaisujen levittämiseen tai valmistamiseen, tulisi välittömästi erottaa luottamustehtävistään. Naisesta oli poliitikon mukaan ollut kaupungilla esillä ”materiaalia, joka oli täyttä kovaa pornografiaa”. Mutta koska kuvissa ei ollut kyse pornografiasta, vaan yksityiskäyttöön tarkoitettua materiaalista, joka oli päätyneet julkisiin tiloihin naisen voimatta estää tapahtunutta, teki poliitikko valtuustoaloitteellaan itse kuvista pornografiaa.

Seksismi. Mäenpään ele vetää naisvaltuutetun yksityiskuvat julkisuuteen ja esittää ne osana ”pornografian vastaista” kampanjaa merkiksi naisen *pornografisointia*. Pornografisointi on sukupuolitunut ilmiö sikäli, ettei kyseinen toiminta ole yhtä todennäköisesti toteutettavissa miespoliitikon kohdalla. Miehestä ei ole pornografiassa käytössä yhtä laajalle levittäytyvää ja kirkuvaa kuvaustyyliä kuin naisesta, jonka vuoksi pornografian ilmiöstä saatettiin siirtää siihen kuuluvia naista koskevia ominaisuuksia osaksi politiikkaa. Teoriaosuuden kohdassa 2 erittelin, miten naisen kehon asettaminen julkiseen tilaan ja sen käsittely siellä ovat osa kulttuurissa yleisemminkin vaikuttavaa seksismiä. Seksismi kytkeytyy naisen ruumiin autonomiaa koskeviin puutteisiin. Naisvaltuutettua tarkasteltiin julkisuudessa ilman, että hänellä oli itsenäistä valtaa säädellä yksityisen ja julkisen roolinsa välistä rajaa. Seksismi koski niin ikään kuvat julkaissutta keltaista lehdistöä. Viikkolehti Se! syvensi tapaukseen jo muutenkin liittynyttä epäoikeudenmukaisuutta.

Rasismi. Naisvaltuutetun ulkomaalaistaustan ja Mäenpään ulkomaalaisvastaisen maineen vuoksi pornografisoinnin taustamotiiveihin epäiltiin sisältyneen myös rasismia. Rasismista olikin tarkastellulla ajanjaksolla viitteitä toisen Mäenpään tekemän valtuustoaloitteen yhteydessä. Siinä maahanmuuttajat leimattiin keskeisimmiksi väkivallan aiheuttajiksi kaupungissa ja lisäksi heidän statuksestaan esitettiin mielivaltaisia yleistyksiä. Kysymys siitä, oliko myös naisvaltuutetun kuvia koskeneessa episodissa taustalla rasistinen motiivi, johti pohdintoihin yhtäältä Mäenpään ”pornon vastaisen” aloitteen sisällöstä. Mitkä seikat tarkalleen tekevät pornografiasta alaikäisten kehitystä vinouttavaa?

Ja miksi valtuutetun esiintyminen intiimeissä kuvissa kotioiloissa oli tätä ja muuta valtuustoa sekä sen arvovaltaa murentavaa käytöstä? Nämä kysymykset jäivät Mäenpään ”pornon vastaisessa” aloitteessa vaille hyvin perusteltuja vastauksia samalla kun epäily yksistään naisvaltuutetun loukkaamiseksi tekaistusta aloitteesta alkoi kasvaa. Toisaalta rasismien ilmiö johti pohdintoihin myös siitä, miten rasistinen motiivi saatettiin onnistua peittämään ulkomaalaisvastaisessa retoriikassa. Teoriaosuuden kohdassa 4 pohdin lähemmin, millaisesta retorista strategiasta mitä ilmeisemmin oli kysymys. Esiin nostetulla ”pornografian kritiikillä” pyrittiin vetoamaan yleisön seksin/pornon ja poliitikon yhdistelmää koskevaan paheksuntaan. Kyseinen yhdistelmä tarjosi retorille seksin ja ulkomaalaisuuden yhdistelmää koskevaa paheksuntaa hyväksyttävämmän tavan politikoida asiassa. Laajempaan yleisöön vetoavaksi oletetulla seksin/pornon ja poliitikon kritiikillä pyrittiin naamioimaan ulkomaalaisvastaista motiivia.

Rasismi ja seksismi edustavat ajatusmaailmoja, jotka uusintuvat helposti siksi, että ne tarjoavat yksinkertaista ja selviä hierarkioita pitävää maailmankuvaa monimutkaisesta todellisuudesta. Ne eivät, kuten näimme, ainoastaan rajaa naisten ja ulkomaalaisten toimijuuksia toisistaan erillisinä vaan aiheuttavat eriarvoisuutta myös toisiaan tukemalla. Vaikka tässä tutkimuksessa olenkin tehnyt eron rasismien ja seksismien käsitteiden välille, ei mainittuja ajatusmaailmoja ole silti aina syytä pitää toisistaan erillisinä. Rotu- ja sukupuolisyrjintää voi myös pitää osana yhtä ja samaa rasismien ilmiötä. Joidenkin tutkijoiden (esim. Stepan 1990, 40) mukaan seksismiä tulisikin tarkastella rasismien kanssa pitkälle analogisena ilmiönä esimerkiksi niiden tieteen- ja aatehistoriallisen yhteyden vuoksi (naisista ja toisia ”rotuja” on luonnehdittu esimerkiksi 1800- ja 1900-luvun antropologiassa metaforin ”miehen alempi rotu” ja ”feminiiniset ihmistyyppit”). Suvaitsevaisuus merkitsee eroille herkkää ja ymmärtävää ajattelua sekä suhteessa yhteiskuntaan että jokaisen minuuksiin. Jos yhdessä asiassa edustammekin valtaidentiteettiä, seuraavassa olemmekin jo marginaalissa tai jossakin vähemmistössä ainakin. Suvaitkaamme suvaitsevuuksia, mutta vetäkäämme silti rajaa suvaitsevudelle niihin liikkeisiin, jotka perustavat ohjelmansa ennakkoluuloihin toisista ihmisistä.

LÄHTEET

Teksti- ja Internet-lähteet

- Helsingin Sanomat*. 31.5.2002. ”Turkulaispoliitikolle sakkoja yksityiselämän loukkaamisesta”.
- Iltalehti*. 22.3.2001. ”Arvostettu naispoliitikko järkyttyi alastonkuviansa levittämisestä”.
- Iltalehti*. 23.3.2001. ”Naispolitiikon kohutut alastonkuvat ottanut ex-kihlattu. ”Kuvat on pöllitty minulta”.
- Iltalehti*. 22.4.2002. ”Naispolitiikon alastonkuvista rikossyyte”.
- Iltalehti*. 31.5.2002. ”Olavi Mäenpäälle tuomio naispolitiikon alastonkuvista”.
- Iltta-Sanomat*. 31.5.2002. ”Kaupunginvaltuutetulle sakkoja alastonkuvien levittämisestä”.
- Kansallinen rintama. 2000. *Periaate- ja tavoiteohjelmat 2000-luvulle*. [viitattu 14.1.2002]. <URL:<http://www.kolumbus.fi/kansallinenrintama/tavoite.htm>>
- Kulmakunta*. 31.10.2001. ”Aika loppui Varissuon kehittämiskokouksessa”.
- Mikkola, Jukka. 15.1.2001. *Valtuustoryhmien yhteiset periaatteet rasismiin ja muukalaisvihamielisyyden ehkäisemiseksi Turussa* (rasismin vastainen sopimus).
- Sel-lehti*. 2001. ”Naispolitiikon pornokuvat kuohuttavat Turku. Raakaa peliä kunnalliselämässä.” Maaliskuu. Tampere: Kustannusliike Sun Press ky.
- Siirtolaisuusinstituutti. 2002a. *Suomen ulkomaalaisväestö 1980–2001*. [viitattu 2.9.2002]. <URL:<http://www.utu.fi/erill/instmigr/fin/>>
- Siirtolaisuusinstituutti 2002b. *Kuntien vastaanottamat pakolaiset lähtömaanosan mukaan vuosina 1973–2002*. [viitattu 2.9.2002]. <URL:<http://www.utu.fi/erill/instmigr/img/>>
- Turun kaupunginvaltuusto. 2001a. *Valt. Olavi Mäenpään ehdotus väkivaltaisuuksien mahdollisimman tehokasta ennaltaehkäisemistä Turussa koskevan asian ottamisesta käsiteltäväksi*. [viitattu 29.4.2002]. <URL:<http://www.turku.fi/kesvi/ah/kv/2001/>>
- Turun kaupunginvaltuusto. 2001b. *Valt. Olavi Mäenpään ehdotus pornografisten julkaisujen valmistamista ja niiden levittämistä koskevan asian ottamisesta käsiteltäväksi*. [viitattu 3.1.2002]. <URL:<http://www.turku.fi/kesvi/ah/kv/2001/>>
- Turun Sanomat*. 28.11.1998. ”Mäenpää saa syytteen Kurjenmäen kylteistä”.
- Turun Sanomat*. 1.11.2000. ”Turku tunnetaan nyt myös rasismistaan”.
- Turun Sanomat*. 5.4.2001. ”Valtuustossa harkitaan Mäenpään pidättämistä valtuutetun toimestaan”.
- Turun Sanomat*. 21.4.2002. ”Mäenpäälle syyte yksityiselämän loukkaamisesta”.
- Turun Sanomat*. 31.5.2002. ”Olavi Mäenpäälle sakot ja korvauksia valtuutetun yksityiselämän loukkaamisesta”.
- Turun Sanomat*. 1.6.2002. ”Mäenpään sakkotuomio ja 400 000 euron ulosottovelat eivät pakota pois valtuustosta”.
- Turun Sanomat*. 20.12.2002. ”Miila Nieminen aikoo vetäytyä Turun valtuuston toiminnasta”.
- Työministeriö 2002. *Maahanmuuttajiin liittyvää sanastoa*. [viitattu 2.9.2002]. <URL: <http://www.mol.fi/migration/mamusana.html>>
- Uosukainen, Riitta. 1996. *Liehuva liekinvarsi. Kirjeitä ja puheita*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kirjallisuus

- Beauvoir, Simone de. 1949. *Le deuxième sexe I. Les faits et les mythes*. Paris: Gallimard.
- Butler, Judith. 1996. *Imitation and Gender Insubordination*. Teoksessa Ann Garry ja Marilyn Pearsall (toim.), *Women, Knowledge, and Reality*. New York: Routledge.
- Gilroy, Paul. 1992. *The End of Anti-Racism*. Teoksessa James Donald ja Ali Rattansi (toim.), *'Race', Culture and Difference*. London: Sage.
- Hall, Stuart. 1996. *The Question of Cultural Identity*. Teoksessa Stuart Hall ym. (toim.), *Modernity and its Futures*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, Stuart. 1997. *The Spectacle of the 'Other'*. Teoksessa Hall, Stuart (toim.), *Representation. Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. 1976. *Grundlinien der Philosophie des Rechts oder Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse* (1821). Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Hobsbawm, Eric. 1992. *Nations and Nationalism Since 1780. Programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Isaksson, Pekka ja Jokisalo, Jouko. 1999. *Kallonmittaajia ja skinejä. Rasismien aatehistoriaa*. Helsinki: Like.
- Outlaw, Lucius. 1990. *Toward a Critical Theory of "Race"*. Teoksessa Goldberg, David Theo (toim.), *Anatomy of Racism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Pulkkinen, Tuija. 1998. *Postmoderni politiikan filosofia (The Postmodern and the Political Agency, 1996)*. Tampere: Gaudeamus.
- Said, Edward W. 1995. *Orientalism. Western Conceptions of the Orient* (1978). London: Penguin Books.
- Stepan, Nancy Leys. 1990. *Race and Gender: The Role of Analogy in Science*. Teoksessa Goldberg, David Theo (toim.), *Anatomy of Racism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wetherell, Margaret ja Potter, Jonathan. 1992. *Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation*. New York: Columbia University Press.